

Nr 32.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående be-
myndigande för vattenfallsstyrelsen att försälja
tomter och områden från de under styrelsens för-
valtning ställda fastigheter m. m.; given Stockholms
slott den 7 februari 1924.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av stats-
rådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen
att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departe-
mentschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Lübeck.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet
inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stock-
holms slott den 7 februari 1924.*

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON
WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT,
LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETERSSON.

Departementschefen, statsrådet Lübeck anför:

I skrivelse den 12 juni 1917, nr 331, har riksdagen medgivit, att vatten-
fallsstyrelsen må enligt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t utfärdas, intill
utgången av år 1924 ej mindre försälja eller bortbyta tomter och områden
från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter än även genom upp-
låtelse av tomträtt eller genom utarrendering eller på annat sätt, som finnes
lämpligt, bereda avkastning av den del av de under styrelsens förvaltning
ställda egendomarna, som icke försäljes eller är för statens vattenfallsverk
omedelbart erforderlig.

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 1 saml. 25 häft. (Nr 32.)

Vid föredragning den 29 juni 1917 av riksdagens skrivelse bemyndigade Kungl. Maj:t vattenfallsstyrelsen att intill utgången av år 1924 försälja tomter från de delar av de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter, för vilka planer för bebyggande av Kungl. Maj:t faststälts eller komme att fastställas, ävensom från det i Kungl. Maj:ts brev den 5 juni 1909 omförmälda industri- och hamnområdet å hemmanet Stallbacka. Däremot skulle, då fråga uppkomme om försäljning av annat område, ärendet underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Vidare bemyndigade Kungl. Maj:t vattenfallsstyrelsen att intill utgången av år 1924 dels bortbyta tomter och områden från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter, där ej bytet vore av större omfattning, i vilket fall saken skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning, dels ock genom upplåtelse av tomträtt eller genom utarrendering eller på annat sätt, som funnes lämpligt, bereda avkastning av den del av de under styrelsens förvaltning ställda egendomarna, som icke försålles eller vore för statens vattenfallsverk omedelbart erforderlig. Därjämte meddelades i ämnet följande ytterligare föreskrifter:

Med undantag av vad anginge tomter inom det till stadsplan indelade området vid Trollhättan borde tomter avsedda för uppförande av bostäder i regel icke försäljas med äganderätt utan endast upplåtas med tomträtt. Jämväl i övrigt borde vattenfallsstyrelsen vid begagnandet av det styrelsen givna bemyndigandet tillse, att vid upplåtelse av tomt från område, som blivit planlagt för bebyggande, tomträttsinstitutet komme till användning i så vidsträckt omfattning som möjligt. Vid upplåtelse av tomt borde, i den mån så ske kunde, sådana villkor träffas, att tomten icke komme att användas till annat än det med upplåtelsen avsedda ändamål. Särskilt borde, därest upplåtelse med äganderätt komme att äga rum inom för arbetare avsett eget hemsområde, tillse, att genom servitutsinteckning förhindrades, att andra byggnader än mindre, fristående arbetarbostäder uppfördes. På det att spekulering med tomter måtte förebyggas, borde i vederbörande köpeavhandlingar stadgas, att försålda tomter skulle inom viss tid bebyggas. Vid försäljning av tomter med äganderätt borde iakttagas, att försäljningarna bleve så fördelaktiga för staten som möjligt vare sig genom att vattenfallsstyrelsen betingade sig de högsta pris, vartill omständigheterna kunde föranleda, eller därigenom att, då fråga vore om försäljning av industritomter, staten genom försäljningen bereddes andra motsvarande fördelar. Tomter inom det till stadsplan indelade området vid Trollhättan borde i allmänhet icke försäljas under de pris, som bestämts genom Kungl. Maj:ts brev den 16 juni 1905. Därest köpeskilling för tomt icke till fullo erlades senast vid tillträdet, skulle staten för den del av densamma, som icke då betalades, beredas säkerhet genom inteckning med bästa förmånsrätt.

Vattenfalls-
styrelsen.

Vattenfallsstyrelsen har nu i skrivelse den 6 oktober 1923 gjort framställning om förlängning av det styrelsen sålunda lämnade medgivandet samt därvid bland annat framhållit, att det vore påtagligt, att vattenfallsstyrelsen hade behov att kunna förfoga över densamma underställda fastigheter. Exempelvis förekomme ofta i samband med avtal om leverans av elektrisk energi markupplåtelser för såväl industri- som bostadsändamål. Erforderligt nytt bemyndigande anser vattenfallsstyrelsen böra gälla, intill dess annorlunda bestämmes.

Vidare anför vattenfallsstyrelsen:

Styrelsens rätt till självständig markförsäljning vore för närvarande begränsad till tomter inom områden, för vilka Kungl. Maj:t fastställt planer för bebyggande, samt vissa industriområden. Vattenfallsstyrelsen hade visserligen tidigare ifrågasatt, att även annan mark skulle få av styrelsen direkt försälas, åtminstone då det gällde försäljning av mindre omfattning. Då det emellertid såväl av Kungl. Maj:t som riksdagen vid behandling av vattenfallsstyrelsens tidigare framställningar rörande dylika försäljningar ej ansetts lämpligt, att vattenfallsstyrelsen tilldelades en sådan ökad befogenhet, funne sig styrelsen ej för närvarande böra ifrågasätta detta, oaktat styrelsen fortfarande vore av den meningen, att det i vissa fall skulle vara till förmån för statens vattenfallsverks affärsmässiga skötsel, om ärenden rörande markförsäljningar även utom planlagda eller för industritomter avsatta områden kunde handläggas utan den omgång och den tidsutdräkt, som måste vållas genom att sådana ärenden skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Beträffande den tid, för vilken nytt bemyndigande uti ifrågavarande hänseende bör begäras av riksdagen, har vattenfallsstyrelsen uti en ingiven promemoria framhållit följande:

»Redan genom brev den 28 juli 1907 gavs, jämlikt beslut av 1907 års riksdag, dåvarande styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk bemyndigande att ej mindre intill utgången av år 1909 försälja tomter från samtliga under styrelsens förvaltning ställda fastigheter vid Trollhättan än även genom upplåtelse av tomträtt och genom utarrendering eller på annat sätt, som finnes lämpligt, bereda avkastning av den del av de under styrelsens förvaltning ställda egendomarna vid Trollhättan, som icke försälldes och som ej vore för kanal- och vattenverket omedelbart erforderlig.

Då sedan ny framställning om liknande befogenhet av styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk gjordes i skrivelse den 20 oktober 1908, förbisågs, att det redan erhållna bemyndigandet ej var i avseende på tiden begränsat, i vad gällde upplåtelse av tomträtt och genom utarrendering eller på annat sätt, utan att begränsningen till 1909 års utgång endast rörde försäljning av tomter. Däremot avsåg denna framställning utvidgning av bemyndigandet till att gälla även andra fastigheter än det förut avsett och rätt att bortbyta markområden.

I Kungl. Maj:ts proposition i ärendet till 1909 års riksdag ävensom i dennas beslut och det därå grundade bemyndigandet för vattenfallsstyrelsen, som från 1909 trädde i styrelsens för Trollhätte kanal- och vattenverk ställe, blev därför även styrelsens befogenhet ej blott beträffande försäljning och bortbytande av mark utan även beträffande tomters och områdens upplåtelse med tomträtt eller utarrendering begränsad till tiden. Detta förhållande blev även särskilt bemärkt i statsutskottets utlåtande (nr 208/1909) och riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet. Någon ändring i detta avseende blev emellertid ej heller vidtagen vid motsvarande ärendes behandling vid 1914 års riksdag. Det torde dock knappast förefinnas anledning till att riksdagen skall med vissa års mellanrum lämna medgivande till att styrelsen för ett affärsdrivande verk under lämplig form upplåter under styrelsens förvaltning ställda tomter och områden, utan lär det väl få anses vara tillräckligt betryggande, att sådan upplåtelse skall ske i överensstämmelse med av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, så mycket mer som styrelsens verksamhet ju, fränsett den granskning, den underkastas av riksdagens revisorer och riksräkenskapsverket, även står under kontroll av särskilda överrevisorer. Vad åter beträffar bortbytande eller försäljning av

fastigheter eller delar av sådana, kan möjligen anses finnas större fog för att bemyndigandet lämnas för begränsad tid. Det synes dock vattenfallsstyrelsen, som om det borde vara tillfyllest, om riksdagen toge frågan härom under behandling högst vart tionde år, om det ej anses lämpligt att åt Kungl. Maj:t överlåta att bestämma, för hur lång tid åt gången denna rätt skall lämnas styrelsen.»

Under återopande av vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1924 års riksdag att medgiva vattenfallsstyrelsen befogenhet att, enligt av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter, intill dess annorlunda kan bliva stadgat eller så lång tid framåt, som Kungl. Maj:t kan pröva lämpligt, ej mindre försälja eller bortbyta tomter och områden från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter än även genom upplåtelse av tomträtt eller genom utarrendering eller på annat sätt, som finnes lämpligt, bereda avkastning av den del av de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter, som icke försäljes eller är för statens vattenfallsverk omedelbart erforderlig.

Departements-
chefen.

I de framställningar, som förut i ämnet gjorts till riksdagen, har meddelats uppgift å de under vattenfallsstyrelsens förvaltning ställda områden, från vilka vattenfallsstyrelsen må upplåta tomter, utan att upplåtelsen underställes Kungl. Maj:ts prövning. Efter avlåtande av Kungl. Maj:ts proposition till 1917 års riksdag hava ytterligare några sådana områden tillkommit.

Sålunda har Kungl. Maj:t den 8 februari 1918 bemyndigat vattenfallsstyrelsen att försälja tomter från ett industriområde och ett bostadsområde vid Porjus.

Vidare har Kungl. Maj:t den 9 mars 1917 och den 15 november 1918 bemyndigat vattenfallsstyrelsen att försälja industritomter inom två områden, det ena å $\frac{3}{8}$ mantal Malöga Kassaregården nr 1 vid Trollhättan och det andra å $\frac{1}{2}$ mantal Fuxerna nr 1 Bengt Ivarsgården och $\frac{1}{2}$ mantal Fuxerna nr 5 Lars Svensgården vid Lilla Edet.

Sedan uppgift å antalet från början av år 1914 upplåtna tomter lämnats i propositionen till 1917 års riksdag, hava intill den 1 december 1923 följande tomtupplåtelser skett inom de olika bostadsområdena:

	Försälda tomter	Med tomt- rätt upplåtna tomter
Trollhättans stadsplanlagda område	14	—
Egnahemsområdet å Hjulksvarn m. m.	72	—
Egnahemsområdet å Sylte kronogården	2	—
Egnahemsområdet å Arvidstorp	1	—
Bostadsområdet vid Porjus	46	—
	<hr/>	
	Summa 135	—

Under samma tid hava nedan angivna tomter och områden tagits i anspråk för industriella anläggningar å industriområdena vid Stallbacka, Malöga, Lilla Edet och Porjus:

a) Försålda tomter¹⁾

Köpare	Områdets beteckning	Tomtnummer	Areal kvm.
Trollhättans elektrothermiska aktiebolag..... D:o d:o	Stallbacka industriområde	Nr 1 och 47.	43,746
	» »	Område vid tomt nr 47.	189
Aktiebolaget Ferrolegeringar Stockholms superfosfatfabriks aktiebolag	» »	Nr 10 a, 11 a, 12 a och 13 a.	42,120
Elektrolytiska aktiebolaget i Trollhättan	» »	Nr 4.	22,500
Skandinaviska grafitindustriaktiebolaget	» »	Nr 9 b och 10 b.	20,943
Aktiebolaget Mangano-Silicium	» »	Nr 11 b och 12 b.	20,060
Höganäs—Billesholms aktiebolag	Malöga	Nr 1 och 2.	45,490
Älvsborgs pappersfabriksaktiebolag	» »	Nr 3.	20,460
Axel och Gunnar Johansson Stockholms superfosfatfabriks aktiebolag	Lilla Edets	Nr 7.	8,500
Aktiebolaget Porjus smältverk	» »	—	374
	Porjus	Nr 5 A.	50,227
	» »	Nr 1 A, 1 B, 1 D och 2.	75,669

b) Utarrenderade tomter²⁾

Arrendator	Områdets beteckning	Tomtnummer	Areal kvm.
Trollhättans elektrothermiska aktiebolag..... Stockholms superfosfatfabriks aktiebolag	Stallbacka industriområde	Område vid tomt nr 47.	4,879.3
	» »	Tomt nr 9 a.	10,530.0

Följande områden, belägna utanför planlagt område, hava intill den 1 december 1923 av statens vattenfallsverk försålts efter i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t lämnat medgivande:

Köpare	Område eller lägenhet	Areal kvm.
Trollhättans oljeslageriaktiebolag	<i>Före den 1 januari 1917.</i> Lägenheterna Adolfsberg nr 4 och 5.	1,455

¹⁾ Tomterna nr 40, 41 och 42 å Stallbacka industriområde hava av vattenfallsstyrelsen återköpts.

²⁾ Av de i prop. nr 237 till 1917 års riksdag angivna utarrenderade tomterna äro endast de till Aktiebolaget för kemisk och elektrokemisk produktion upplättna, tomterna nr 8 a och 9 b, fortfarande utarrenderade.

Köpare	Område eller lägenhet	Areal kvm.
<i>Efter den 1 januari 1917.</i>		
Byggnadsföreningen arbetarebostäder i Trollhättan.....	Kvarteret nr 30, Trollhättan.	7,573
Aktiebolaget Trollhättans privata skola	Område, tillhörande $\frac{1}{2}$ mantal, Lilla Hoijum.	680
Trollhättans stad	Maria Alberts stiftelse nr 2.	13,599
Statens järnvägar	Stations- och bangårdsområde i Porjus.	96,175
Carl Olsson, Lilla Edet	Markområde i Lilla Edet.	822
Nydqvist & Holms aktiebolag	Områden, tillhörande $\frac{5}{24}$ mantal Stavered och $\frac{1}{2}$ mantal Åker.	2,283
» » » »	Område, tillhörande $\frac{11}{16}$ mantal Stora Hoijum.	14,604
Lilla Edets municipalsamhälle	Område, tillhörande $\frac{1}{2}$ mantal Fuxerna Lars Svensgården.	45,400
Karl Sjögren, Lilla Edet	Område, tillhörande $\frac{1}{2}$ mantal Fuxerna Bengt Ivarsgården och $\frac{1}{2}$ mantal Fuxerna Lars Svensgården.	360
Johan Johansson, Lilla Edet ..	D:o	718
Svante Renström » »	D:o	210
Albin L:son Elfving	D:o	660
Nydqvist & Holms aktiebolag	Område, tillhörande $\frac{1}{2}$ mantal Åker.	8,000
Alfred Andersson, Ljungsbro...	Lägenheten Lilla Gammalstorp.	14,310
G. A. Söderström, »	» Södersberg.	10,350
Gustaf Öberg	» Gustafsberg.	1,880
Allan Sigvardsson, Ljungsbro...	» Sanddalen.	3,230
G. A. Larsson, Brinkebergskulle	Område, tillhörande $\frac{1}{4}$ mantal krono Brinkebergskulle nr 1.	1,104
C. E. Eriksson	D:o	1,057

Dessutom har till Jokkmokks församling upplåtits ett område om 15,921.4 kvadratmeter i närheten av Porjus att utan ersättning disponeras, så länge det användes till begravningsplats.

Såsom framgår av de nu lämnade uppgifterna, har under de år, desamma avse, någon upplåtelse med tomträtt icke ägt rum. Detta beror på att upplåtelser med äganderätt visat sig betydligt begärligare än upplåtelser med tomträtt, varför Kungl. Maj:t efter framställningar av vattenfallsstyrelsen och för att minska den i Trollhättan och Porjus förekommande bostadsbristen medgivit undantag från förut omförmälda, av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelse, att upplåtelse av bostadstomter inom andra områden än det till stadsplan indelade området vid Trollhättan i regel blott får ske med tomträtt. Genom dessa medgivanden har byggnadsverksamheten befordrats. Såsom villkor för upplåtelse med äganderätt har föreskrivits, att byggnader å tomterna skola vara uppförda inom viss tid.

Sedan det av Kungl. Maj:t den 2 december 1921 givna tillståndet att för befordrande av byggnadsverksamheten i Trollhättan och Porjus därstädes upplåta tomter med äganderätt med utgången av år 1922 gått till ända, har, såvitt angår Porjus, ytterligare tillstånd icke meddelats, enär någon bostadsbrist å nämnda plats numera icke är rådande. Däremot har sedermera nytt tillstånd måst meddelas beträffande egnahemsområdena i Trollhättan. Anledningen härtill är, att länsstyrelsen i Älvsborgs län och byggnadsnämnden i Trollhättan kommit till den uppfattningen, att sådan stadsplan icke blivit fast-

ställd för sistnämnda egnahemsområden, att tomtindelning inom desamma kan äga rum. Enär lagakraftvunnet beslut om tomtindelning inom områdena icke kunnat erhållas, kan icke heller upplåtelse med tomträtt ske. För att icke byggnadsverksamheten å statens egnahemsområden i Trollhättan skulle alldeles avstanna, har Kungl. Maj:t den 4 maj 1923 bemyndigat vattenfallsstyrelsen att, intill dess tomtindelning blivit för vederbörande områden fastställd och lagakraftvunnen, dock högst intill utgången av år 1923, under vissa villkor med äganderätt överlåta tomter från de statens egnahemsområden i Trollhättan, för vilka regleringsplaner blivit av Kungl. Maj:t fastställda. Enär av vattenfallsstyrelsen anförda besvär över myndigheternas beslut rörande ifrågavarande tomtindelning ännu icke blivit slutligen avgjorda, har Kungl. Maj:t den 14 december 1923 förlängt det meddelade tillståndet, dock högst intill utgången av år 1924.

Då det för en affärsmässig skötsel av statens vattenfallsverk fortfarande är av vikt, att tomter och områden kunna upplåtas från de under vattenfallsstyrelsens förvaltning ställda fastigheterna, utan att riksdagens tillstånd behöver i varje särskilt fall inhämtas, lärer förnyat bemyndigande till upplåtelser av förevarande slag böra begäras av riksdagen. Det av 1909 års riksdag lämnade bemyndigandet beträffande fastigheter i Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län gällde för åren 1910—1914. Sedermera lämnade 1914 års riksdag nytt bemyndigande för åren 1915—1919. När därefter 1917 års riksdag utsträckte bemyndigandet att gälla samtliga under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående fastigheter, förlängdes bemyndigandet samtidigt till utgången av år 1924, på det att icke ny framställning i ämnet skulle behöva göras till 1919 års riksdag. Att, såsom vattenfallsstyrelsen ifrågasatt, nu av riksdagen begära bemyndigande att försälja eller bortbyta tomter och områden under längre tid än ytterligare fem år anser jag icke böra äga rum.

Vad angår upplåtelse med tomträtt eller utarrendering av områden, ligger det i sakens natur, att, i den mån under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående fastigheter icke omedelbart behövas för vattenfallsverkets rörelse, styrelsen bör söka genom deras upplåtelse med nyttjanderätt på för staten fördelaktigaste villkor bereda staten avkastning från desamma. På sätt vattenfallsstyrelsen framhållit var det av 1907 års riksdag åt styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk lämnade bemyndigandet att med tomträtt upplåta eller utarrendera områden från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheterna vid Trollhättan icke inskränkt till tiden. Att en sådan inskränkning föreslogs i propositionen nr 195 till 1909 års riksdag, samtidigt med att Kungl. Maj:t hemställde, att bemyndigandet måtte utsträckas till samtliga under vattenfallsstyrelsens förvaltning ställda fastigheter i Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län, var icke betingat av några sakliga skäl.

I fråga om de under statens järnvägar samt de under skogsstatens vård och förvaltning stående egendomarna, har något särskilt bemyndigande av riksdagen till deras utarrendering icke ansetts erforderligt, och de av riksdagen enligt skrivelse den 30 maj 1908 (nr 197) antagna förändrade grun-

derna för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner gälla utan tidsbegränsning. Jag anser följaktligen, att någon sådan icke heller behöver stadgas beträffande upplåtelse med tomträtt eller utarrendering av de till statens vattenfallsverk hörande fastigheterna.

De föreskrifter, som, därest vattenfallsstyrelsen erhåller det begärda bemyndigandet, böra av Kungl. Maj:t utfärdas för försäljning och upplåtelse av tomter m. m., torde böra erhålla i huvudsak samma innehåll som de genom kungl. brevet den 29 juni 1917 meddelade och för vilka här förut redogjorts. Särskilt lärer med hänsyn till det uttalande, som gjorts i riksdagens skrivelse den 12 augusti 1914 (nr 155), vattenfallsstyrelsens befogenhet att utan Kungl. Maj:ts i varje fall lämnade bemyndigande verkställa försäljning av fast egendom böra begränsas till tomter från sådana under styrelsens förvaltning ställda fastigheter, för vilka planer för bebyggande av Kungl. Maj:t fastställts eller komma att fastställas.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att vattenfallsstyrelsen må enligt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t utfärdas, ej mindre intill utgången av år 1929 försälja eller bortbyta tomter och områden från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter än även genom upplåtelse av tomträtt eller genom utarrendering eller på annat sätt, som finnes lämpligt, bereda avkastning av den del av de under styrelsens förvaltning ställda egendomarna, som icke försäljes eller är för statens vattenfallsverk omedelbart erforderlig.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemstäl-
lan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar,
att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta proto-
koll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Ädelgren.